

NOSACĪTAS PIRMSTERMIŅA ATBRĪVOŠANAS NO KRIMINĀLSODA AKTUALITĀTES

TOPICALITY OF CONDITIONAL EARLY RELEASE

Liāna Santalova Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, santalova.liana@inbox.lv, Rēzekne, Latvija
Zinātniskā vadītāja Dr.iur. *Iona Bulgakova*

Abstract. *Conditional early release is a topical issue nowadays that can be faced by any convict who is eligible for parole. It is important not only to impose a sentence, but also to separate those convicted persons from the total number of convicts who are aware of the dangers of criminal activity and who should not serve their sentence in full, and their further correction is possible without isolation from society. Parole allows a prisoner to leave prison and return to society subject to certain restrictions and conditions. During parole, the prisoner will be subject to parole conditions and supervision. Parole provides prisoners with a structured, supported and supervised transition.*

Keywords: *conviction, freedom, justice, pardon, punishment, rights.*

Ievads

Nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu var definēt kā notiesātā pirmstermiņa atbrīvošanu no turpmākas soda izciešanas ar nosacījumu, ka neizciestajā soda laikā neizdara jaunu noziegumu, pilda uzliktus pienākumus un ievēro sabiedrisko kārtību. Nosacītās pirmstermiņa atbrīvošanas tiesiskie pamati paredzēti Krimināllikumā un Sodu izpildes kodeksā, tā procesuālā kārtība noteikta Kriminālprocesa likumā, līdz ar to minētais institūts būtu uzskatāms par starpdisciplināru tiesību institūtu. Nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana ir tieši saistīta ar personas, kura izcieš sodu, likumīgu uzvedību, tās apzinīgu attieksmi pret darbu, apmācībām un izglītojošām aktivitātēm. Pamatojoties uz šiem rādītājiem, var secināt, ka notiesātajam, lai izpildītos visi Krimināllikuma 35. pantā noteikti sodu mērķi, nav nepieciešams pilnībā izciest sodu. Taču ir ļoti būtiski izprast, ka un vai personu var nosacīti atbrīvot no soda.

Pētījuma mērķis ir analizēt nosacītas atbrīvošanas no soda institūta attīstību un tā aktualitātes.

Pētījuma objekts ir nosacītas pirms termiņa atbrīvošanas no kriminālsoda institūta izpratne un tās tiesiskās sekas.

Pētījuma priekšmets ir nosacītas pirms termiņa atbrīvošanas no kriminālsoda institūta izpratne Krimināllikumā, Sodu izpildes kodeksā un Kriminālprocesa likumā, tā piemērošana un efektivitāte.

Pētījuma uzdevumi:

- 1) noskaidrot nosacītas atbrīvošanas no soda institūta jēdzienu, nozīmi un attīstību;
- 2) izanalizēt nosacītas atbrīvošanas no soda tiesiskos priekšnoteikumus un procesuālo kārtību;
- 3) pētīt tiesu prakses materiālus, aplūkot nosacītas atbrīvošanas no soda piemērošanu;
- 4) izstrādāt secinājumus un priekšlikumus konstatētu problēmu risinājumam.

Pētījuma hipotēze: nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas no soda izciešanas tiesiskais regulējums tiesību piemērošanas darbībā tiek sašaurināts līdz nosacītai pirmstermiņa atbrīvošanai no brīvības atņemšanas soda izciešanas un līdz ar to atbrīvošana no citu sodu veidu izciešanas nav aktuāla.

Lai izpildītu darba uzdevumus un sasniegtu izvirzīto pētījuma mērķi, tika izmantotas speciālās pētījuma metodes. Konkrēti, tiesību vēsturiskā metode, pētīt nosacītas atbrīvošanas no soda vēsturisko attīstību Latvijā un ārvalstīs; analītiskā metode, pētīt dažādos literatūras avotus un interneta resursos ietvertās atziņas un informāciju par nosacītu atbrīvošanu no soda, kā arī sniedzot autores viedokli pētījuma ietvaros; tiesību salīdzinošā metode, salīdzinot nosacītas atbrīvošanas no soda attīstību laika gaitā, sasniedzot konkrētus secinājumus un pausto atziņu analīzi.

Nosacītas pirmstermiņa atbrīvošana no soda raksturojums

Nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda varētu definēt kā atbrīvošanu no soda izciešanas notiesātās personas labās uzvedības dēļ. Vienkārši sakot, nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana ir tad, kad notiesātais tiek atbrīvots no cietuma, bet nav izcietis visu piespriesto termiņu. Notiesātā persona var būt nosacīti atbrīvota ar visiem no minētā statusa izrietošajiem pienākumiem un tiesībām. Nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana var tikt piemērota tikai tad, ja nosacītās pirmstermiņa atbrīvošanas komisija izskata lietu un konstatē, ka ieslodzītajam ir bijusi laba uzvedība cietumā un

<https://doi.org/10.17770/iss2022.7029>

tas nerada turpmākus draudus sabiedrībai, atbilst Kriminālprocesa likumam un Sodu izpildes kodeksam, iesniedz iesniegumu tiesai pēc notiesātā soda izciešanas vietas.

Atbrīvošana no soda ļauj ieslodzītajam iziet no cietuma un atgriezties sabiedrībā, ievērojot noteiktus ierobežojumus un nosacījumus. Personas, kuras pārkāpj kādu no noteikumiem, var tikt nosūtītas atpakaļ uz cietumu uz atlikušo laiku, taču tām var piemērot papildus sodu. Nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana angļu valodā nozīmē ieslodzīto atbrīvošana pirms ieslodzījuma termiņa beigām, ar vienošanos, ka viņš uzvedīsies labi (*Cambridge dictionary, 2022*).

Kā minēts Krimināllikuma 61. panta komentāros, nosacīti pirms termiņa var atbrīvot no pamatsoda izciešanas, ja ir pamats uzskatīt, ka persona pēc atbrīvošanas spēs iekļauties sabiedrībā, neizdarot noziedzīgus nodarījumus (*Krastiņš & Liholaja, 2015*). Personām, kuras ir nosacīti pirmstermiņa atbrīvotas, ir pienākums pildīt Valsts probācijas dienesta amatpersonas noteiktos pienākumus un likumīgās prasības. Lai ierobežotu notiesātās personas brīvu pārvietošanos var tikt piemērota elektroniskā uzraudzība, kas ir ieviesta visai nesen. Elektronisko uzraudzību nosaka tiesa uz laiku un šādas personas uzraudzību tiesas noteiktajā laikā veic Valsts probācijas dienests.

Personām, kuras ir pavadījušas kādu noteiktu laiku ieslodzījuma vietā, ir grūti iekļauties sabiedrībā, jo nav stingrā ieslodzījuma vietas režīma, darbības netiek kontrolētas, tāpēc šīm personām ir nepieciešama resocializācija. Resocializācija ir svarīga pēc apcietinājuma, lai notiesātās personas var atgriezties sabiedrībā, nenodarot jaunus noziedzīgus nodarījumus, bet gan pievērsties dzīvei, kur noziedzīgu nodarījumu izdarīšana vairs nav aktuāla. To var raksturot kā notiesātās personas pāraudzināšanu, pārveidošanu par sabiedrībai nekaitīgu personu. Tomēr ir tādas personas, kuras ir atbrīvotas no soda izciešanas vietām, saskaroties ar problēmām iekļauties sabiedrībā, nereti veicina atgriešanos ieslodzījuma vietā, izdarot jaunu noziedzīgu nodarījumu. Resocializācija ir cilvēka sagatavošana, lai varētu iekļauties kultūrā un vidē, kura ir kļuvusi sveša krīzes, traumas vai dzīves izmaiņu rezultātā (*Barker, 2003*). Resocializācija tiek definēta arī kā mācību process, kurā vecā uzvedība tiek aizstāta ar jaunu (*Cambridge dictionary, 2022*).

Nosacīta pirmstermiņa atbrīvošanas laikā uz ieslodzīto tiks piemēroti nosacītas atbrīvošanas nosacījumi un uzraudzība. Nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana nodrošina ieslodzītajiem strukturētu, atbalstītu un uzraudzītu pāreju. Atbalstot ieslodzīto atgriešanos sabiedrībā, tie atrodas uzraudzībā, ko īsteno Valsts probācijas dienests, līdz soda izciešanas beigām vai iespējama uzraudzība arī pēc tā laika, jo viens no mērķiem ir palielināt sabiedrības drošību (*Corrections Victoria, 2022*).

Probācijas dienests ir valsts aģentūra, kas pārrauga notiesātos un koriģē viņu sociālo uzvedību, lai samazinātu noziedzības līmeni valstī. Šī iestāde sniedz iespēju piemērot alternatīvus soda veidus un citus pasākumus par nozieguma izdarīšanu, kas var aizstāt reālu brīvības atņemšanu. Valsts probācijas dienests uzrauga nosacīti notiesātas personas; nosacīti pirmstermiņa no soda izciešanas atbrīvotās personas; personas, pret kurām izbeigts kriminālprocess, nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības; personas, kurām piemērots papildsods - probācijas uzraudzība (*Valsts probācijas dienesta likums, 2003*).

Šī institūta regulējums ir plašs, jo šis institūts ir minēts gan Latvijas Sodu izpildes kodeksā, gan Ministru kabineta noteikumos, gan Krimināllikumā un Kriminālprocesa likumā, kas norāda uz šī institūta aktualitāti un biežo pielietojumu, jo tiek piedāvāts regulējums, tā izpildes kārtība un sekas.

Nosacītas atbrīvošanas no kriminālsoda attīstība

Iepazīstoties ar zinātniskās literatūras citiem informācijas avotiem, autore var secināt, ka nosacīta pirmstermiņa atbrīvošanas institūts sāka veidoties aptuveni 18.gadsimtā.

Atsevišķos avotos tiek minēts, ka nosacīta atbrīvošana tika pielīdzināta apžēlošanai (*Tournier, 2004*). Ideja par nosacītu atbrīvošanu parādījās apžēlošanas sistēmā, kas tika ieviesta Austrālijā 18. gadsimta beigās. Apžēlošanas vēsturiskā attīstība sākās ar valdnieku Hammurapi, kurš apžēloja vergu, kurš bija pakļauts nāvei. Hammurapi bija Babilonas ķēniņš gandrīz četrdesmit gadus un kā īsts valdnieks, viņš nodarbojās ar taisnīgumu un tā noteikšanu. Pēc divu gadu valdīšanas izdeva "Taisnīguma deliktu, kas ietvēra sevī ieslodzīto amnestēšanu, atbrīvojot parādu vergus un nelikumīgu darījumu pārraušanu" (*Santalova, 2021*).

Pirmās dokumentētās oficiālās pirmstermiņa atbrīvošanas no cietuma izmantošana Amerikas Savienotajās Valstīs tika piedēvēta Semjuelam G. Hovam Bostonā 1847. gadā, taču pirms tam citas programmas, kurās izmantoja apžēlošanu, panāca būtībā tādu pašu rezultātu. Faktiski vēl 1938. gadā nosacīta atbrīvošana daudzos štatos bija vienkārši nosacīta apžēlošana.

Aleksandrs Makonokijs Anglijā vadīja Norfolkas salas cietumu. Savas darbības laikā viņš ieviesa sistēmu, saskaņā ar kuru ieslodzītie tiks sodīti par pagātņi un apmācīti nākotnei. Viņš uzskatīja, ka ieslodzītos var rehabilitēt, tāpēc viņš ieviesa beztermiņa notiesāšanas struktūru, kurā ieslodzītajiem bija "jānopelna" atbrīvošana, izejot trīs

posmus, un katrs posms palielināja viņu brīvību un pienākumus. Ieslodzītajiem bija dots laika posms, lai nopelnītu nākamo līmeni. Atbilstība tam nozīmēja virzīšanos uz brīvību, bet pārkāpumu rezultātā tika atgriezts iepriekšējā stadijā, tādējādi pagarinot sodu. 1968. gadā Anglijā, saskaņā ar 1967. gada Krimināllikumu, tā kļuva par neatkarīgu izpildvaras ne resoru valsts iestādi. Saskaņā ar 1994. gada Krimināllikumu un Sabiedriskās kārtības likumu, tika izveidota nosacītās atbrīvošanas padome, kas ir neatkarīga iestāde, kas veic ieslodzīto riska novērtējumu, lai noteiktu, vai tos var droši atbrīvot sabiedrībā. Pirmā nosacītā pirmstermiņa atbrīvošanas sistēma tika izveidota Norfolkas salas soda kolonijā deviņpadsmitā gadsimta vidū. Ieslodzītie varēja nopelnīt “atzīmes” kā stimulu darbam un labai uzvedībai. Kad viņi bija sakrājuši pietiekami daudz punktu, viņus varēja atbrīvot no cietuma, saņemot “atvaļinājuma biļeti”, kuru varēja anulēt, ja personai nebija redzamu atbalsta līdzekļu, saistībā ar personām, kurām ir slikts raksturojums. Pirmā persona, kurai Kanādā tika piešķirta atvaļinājuma biļete, bija Henrijs A. Klermons, kurš tika notiesāts par vēstules zādzību. 1899. gada 29. novembrī viņš tika atbrīvots no Sentvinsenta de Pola cietuma Monreālā. No 71 personas, kurai 1899. gadā tika piešķirtas atvaļinājuma biļetes (vai licences), tikai pieciem tika anulētas apliecības par neatbilstību nosacījumiem, un tikai septiņiem tika atņemtas licences vēlākas notiesāšanas dēļ. Pārējie 59 nosacīti atbrīvotie sodu pabeidza sabiedrībā (*Nicolas, 1981*).

No minētā izriet, ka nosacītās pirmstermiņa atbrīvošanas institūts ir zināms un izmantots vairākus gadu simtus. Laika gaitā tas ir attīstījies, tika ieviesti vairāki regulējumi un noteikumi, lai šis institūts tiktu pielietots. Praksē tas arī tiek pielietots ļoti bieži.

Nosacītās pirmstermiņa atbrīvošanas no soda procesuālā kārtība

Nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana ir piemērojama, ņemot vērā notiesātā personību un uzvedību soda izciešanas laikā. Krimināllikuma 61. pantā ir minēti gadījumi, kad notiesātai personai var noteikt nosacītu atbrīvošanu. Tādējādi institūta tiesiskā reglamentācija neparedz tā obligātu piemērošanu. Atbrīvošanu no soda var noteikt, ja:

- notiesātais ir sasniedzis noteiktu resocializācijas rezultātu;
- notiesātais ir labprātīgi atlīdzinājis ar noziedzīgo nodarījumu radīto kaitējumu;
- notiesātajam pēc atbrīvošanas ir iespējas tiesiskā ceļā iegūt eksistences līdzekļus;
- ir pagājis kriminālsodu izpildi noteiktais laiks pēc soda piemērošanas par soda izciešanas režīms pārkāpumu un nav spēkā esošu sodu par brīvības atņemšanas soda izpildes laikā izdarītiem administratīvajiem pārkāpumiem;
- notiesātais risina un ir gatavs risināt savas psiholoģiskās problēmas, kas izraisīja vai varētu izraisīt noziedzīga nodarījuma izdarīšanu;
- notiesātais piekritis ārstēties no alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu atkarības, ka noziedzīgo nodarījumu izdarījis to atkarības dēļ (*Krimināllikums, 1998*).

Saskaņā ar Latvijas Soduzpildes kodeksa 79.¹ pantu, notiesātais nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda izciešanas, tai skaitā ar elektroniskās uzraudzības noteikšanu, var lūgt, ja viņš faktiski ir izcietis Krimināllikumā noteikto soda daļu un atbilst citiem Krimināllikumā un šajā kodeksā noteiktajiem kritērijiem (*Latvijas Soduzpildes kodekss, 1970*). Nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda izciešanas ar elektroniskās uzraudzības noteikšanu neierosina, ja notiesātais jau ir izcietis Krimināllikumā noteikto soda daļu, kas jāizcieš, lai varētu tikt ierosināta nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana no soda izciešanas (*Latvijas Soduzpildes kodekss, 1970*).

Sākotnēji, notiesātā persona, kura izrāda vēlmi tikt atbrīvota nosacīti pirms termiņa, ir tiesības vērsties ar lūgumu pie brīvības atņemšanas iestādes priekšnieka, pie nosacījuma, ja ir faktiski izcietis pamatsoda laiks. Iesniegtais iesniegums tiek pārbaudīts triju darba dienu laikā, pārbaudot vai iesnieguma iesniedzējs atbilst tiem nosacījumiem, kas ir minēti Latvijas Soduzpildes kodeksa 79.¹ pantā, ir izcietis krimināllikumā noteikto soda daļu (*Latvijas Soduzpildes kodekss, 1970*). Valsts probācijas dienests pēc brīvības atņemšanas iestādes administrācijas pieprasījuma sniedz izvērtēšanas ziņojumu par notiesāto, kurš iesniedzis iesniegumu ar lūgumu par viņa nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda izciešanas (*Valsts probācijas dienesta likums, 2003.*). Latvijas Soduzpildes kodeksa 79.² pantā ir noteikta kārtība, kādā kārtībā iesniegums tiek izvērtēts.

Nosacītu atbrīvošanu no soda regulē Krimināllikuma 58.¹ pants. Balstoties uz šajā pantā nostiprinātu tiesību normu, nosacīti pirmstermiņa atbrīvot no soda var arī personu, kuru apsūdz smaga nozieguma izdarīšanā.

Taču Kriminālprocesa likums paredz vēl vienu institūtu – nosacīta atbrīvošana no kriminālatbildības, kas ir atsevišķs tiesību institūts un atšķirībā no nosacītās atbrīvošanas no soda izciešanas, minētais institūts piemērojams nevis pret personu, kas ir notiesātā statusā, bet gan pret apsūdzēto un tas neizraisa apsūdzētajam tādas tiesiskās sekas, kuras izraisīja notiesātajam jau pirms nosacītās pirmstermiņa atbrīvošanas personas notiesāšana (proti, sodāmība). Nosacīti atbrīvot no kriminālatbildības var personu, kas izdarījusi kriminālpārkāpumu vai mazāk smagu noziegumu. Prokuroram ir tiesības atbrīvot personu no kriminālatbildības nosacīti, ņemot vērā nodarījuma raksturu un radīto

kaitējumu un ir iegūta pārlicība, ka apsūdzētais turpmāk neizdarīs noziedzīgus nodarījumus. Kā arī noteiktajā likuma kārtībā ir tiesības nosacīti atbrīvot personu, kuru apsūdz smaga nozieguma izdarīšanā un kura būtiski ir palīdzējusi atklāt smagu vai sevišķi smagu noziegumu, kas ir smagāks par pašas personas izdarīto.

Nosacīti atbrīvojot no soda, personai var piemērot elektronisko uzraudzību. Pēc Krimināllikuma 61.¹ panta elektroniskā uzraudzība ir intensīvas kontroles pasākumi, kurus nosaka tiesa, lai ierobežotu notiesātā brīvu pārvietošanos. Lai īstenotu elektronisko uzraudzību, pie notiesātā ķermeņa piestiprina elektronisku ierīci, kas ļauj kontrolēt viņa atrašanos noteiktā vietā un laikā (*Krimināllikums, 1998.*).

Elektronisko uzraudzību jeb monitoringu mūsdienās plaši izmanto kā alternatīvu cietumam. Noziedznieku virzība uz atbrīvošanu ir viena no sodu piespriešanas procesa daļām, kur pēdējos gados arvien vairāk tiek izmantota elektroniskā uzraudzība. Elektroniskā uzraudzība Latvijā tika ieviesta 2015. gada jūlijā. Izvēlētais tehnoloģiskais risinājums ir balstīts uz radiofrekvenču tehnoloģiju, lai kontrolētu personas atrašanās vietu. Latvijā, elektroniskā uzraudzība tiek uzskatīta par alternatīvu ieslodzījumam un tiek ieviesta kā viena no papildu nosacījumiem nosacītai atbrīvošanai. Tiesa elektronisko uzraudzību var piespriest uz laiku no viena līdz divpadsmit mēnešiem (*Krimināllikums, 1998.*). Autoresprāt, elektroniskā uzraudzība ir laba alternatīva soda izciešanai, taču šo alternatīvu pareizāk būtu piemērot tām personām, kuras ir sodītas ar brīvības atņemšanu, par noziedzīgiem nodarījumiem, kuri nekaitē sabiedrībai un tās drošībai.

Nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda var ierosināt faktiski izciešot par mazāk smagu noziegumu - ne mazāk kā pusi, par smagu noziegumu - ne mazāk kā divas trešdaļas no noteiktā soda, par sevišķi smagu noziedzīgu nodarījumu - ne mazāk kā trīs ceturtdaļas no noteiktā soda, ja persona ir notiesāta uz mūža ieslodzījumu - divdesmit pieci gadi no brīvības atņemšanas soda. Autore uzskata, ka personām par sevišķi smagiem noziegumiem nebūtu korekti piemērot nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda, ja tas ir tīšs nodarījums, vainīgai personai ir pienākums atbildēt par izdarīto un izciest sodu līdz galam. Nereti personas atrodies ieslodzījuma vietā apdomā un nožēlo par izdarīto, taču, ja persona tīši ir nogalinājusi nevainīgu personu un atrodies ieslodzījuma vietā, tā nevar būt atbrīvota nosacīti pirmstermiņa. Piemēram, praksē nosacīti atbrīvo personu, kura tiek apsūdzēta pēc Krimināllikuma 170. panta, kas ir izvairīšanās no uzturēšanas. Autoresprāt, nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas institūts attiecināms uz brīvības atņemšanas sodu ir pamatots daļēji, jo autore uzskata, ka ir nepieciešams nodalīt noziedzīgos nodarījumus grupās pēc smaguma pakāpes. Nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu būtu nepieciešams piemērot tām personām, kuras resocializējas, kuras vēlas atgriezties sabiedrībā neizdarot jaunus noziedzīgus nodarījumus, tādas personas, kuras apzinās sava izdarītā noziedzīgā nodarījuma smaguma pakāpi un sekas. Ir nepieciešams pieļaut tādu faktoru, ka ir personas, kuras, parāda sevi no resocializācijas labās puses, ka persona ir labojusies un viņa bez šaubām atbilst visiem nosacījumiem, lai tās personas iesniegums tiktu izskatīts, taču tai pat laikā, persona ar nodomu, lai arī atrodas Valsts Probācijas dienesta uzraudzībā, var izdarīt vai pabeigt noziedzīgu nodarījumu, bet tā, lai šī persona vairs netiktu saukta pie atbildības.

Secinājumi un priekšlikumi

1. Nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas institūts attiecināms uz brīvības atņemšanas sodu ir pamatots daļēji. Autore uzskata, ka ir nepieciešams nodalīt noziedzīgos nodarījumus grupās pēc smaguma pakāpes. Lai arī persona atbilst nosacījumiem un ir resocializējusies, bet iesnieguma pieņemšanai un tā izskatīšanai, būtu jāņem vērā arī noziedzīga nodarījuma smaguma pakāpe.
2. No pētījuma izriet, ka šis institūts ir pazīstams jau vairākus gadu simtus atpakaļ, tas tika pielīdzināts apžēlošanai. Laika gaitā šis institūts ir attīstījies, tika ieviesti vairāki regulējumi un noteikumi, lai šis institūts tiktu pielietots. Praksē tas arī tiek pielietots ļoti bieži. Nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu autore var pielīdzināt apžēlošanai, jo šie institūti ir visai līdzīgi, taču no otras puses dažādi.
3. Nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas regulējums ir plašs, šo institūtu regulē Krimināllikuma 61. pants, Sodu izpildes kodeksa 79.¹ - 79.⁴ pants. Tiek noteikts ierosinājums atbrīvot notiesāto no soda izciešanas nosacīti pirms termiņa, tā priekšnoteikumi un iesnieguma izvērtēšana. Kriminālprocesa likuma 643. pantā un Ministru kabineta noteikumos Nr. 107 ir kārtība, kādā Valsts probācijas dienests uzrauga nosacīti notiesātās, nosacīti pirms termiņa no soda izciešanas atbrīvotās, nosacīti no kriminālatbildības atbrīvotās personas un personas, kurām piemērots papildsods – probācijas uzraudzība. Šis regulējums ir attiecināms uz kriminālprocesa izpildes stadiju, kur kontroli par sodu izpildi veic Latvijas Republikas Prokuratūra, kas ir atrunāts Prokuratūras likuma 2. panta 1. daļas piektajā punktā, ka prokuratūras viena no funkcijām ir sodu izpildes uzraudzība.
4. Autore uzskata, ka nepamatoti plašs tiesiskais regulējums par personas pirmstermiņa atbrīvošanu no soda izciešanas attiecināms uz noziedzīgu nodarījumu klāstu. Saskaņā ar minēto, Krimināllikuma 58.¹ panta 1.¹ daļu autore piedāvā

papildināt ar tiesību normām, kas reglamentētu ierobežojumus, kuriem pastāvot nav iespējama nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana no soda personai, kuru apsūdz smaga nozieguma izdarīšanā. Tās būtu Krimināllikuma XII nodaļā iekļautās normas par citas personas tīšu prettiesisku nonāvēšanu jeb slepkavību, tas ir, nonāvēšanu sevišķos, sevišķi pastiprinošos apstākļos, jaundzimušā slepkavību, slepkavību, kas izdarīta stipra psihiskā uzbudinājuma stāvoklī, prettiesisku nonāvēšanu aiz neuzmanības, nonāvēšanu līdz pašnāvībai. Autore piedāvā papildināt Krimināllikuma 58.¹ panta 1.¹ daļu ar noziedzīgiem nodarījumiem, pēc kuru izdarīšanas nebūtu iespējama nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana, jo šie noziedzīgie nodarījumi ir sevišķi smagi un persona tos ir izdarījusi apzināti un tie ir noziedzīgie nodarījumi, kas būtiski ietekmē sabiedrības drošību un labklājību.

5. Normatīvajos regulējumos netiek piedāvāts nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas jēdziens un sakarā ar minēto, autore piedāvā papildināt Krimināllikuma 61. panta 1. daļu ar nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas jēdziena skaidrojumu šādā redakcijā: “*Nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana ir notiesātā pirmstermiņa atbrīvošana no turpmākas soda izciešanas ar nosacījumu, ka neizciestajā soda daļā neizdara jaunu noziegumu, pilda uzdotos pienākumus un uztur sabiedrisko kārtību*”.

Izmantotie avoti un literatūra

1. *Kārtība, kādā Valsts probācijas dienests uzrauga nosacīti notiesātās, nosacīti pirms termiņa no soda izciešanas atbrīvotās, nosacīti no kriminālatbildības atbrīvotās personas un personas, kurām piemērots papildsods – probācijas uzraudzība.* (24.02.2015). Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumi Nr. 107. <https://likumi.lv/ta/id/272547>
2. *Krimināllikums.* (17.06.1998). Latvijas Republikas likums, red. uz 02.02.2021. <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>
3. *Latvijas Soduzpildes kodekss.* (23.12.1970). Latvijas Republikas likums. <https://likumi.lv/ta/id/90218-latvijas-sodu-izpildes-kodekss>
4. *Valsts probācijas dienesta likums.* (18.12.2003). Latvijas Republikas likums. <https://likumi.lv/ta/id/82551>
5. Barker, R. L. (2003). *The Social Work Dictionary.* NASW.
6. Cambridge dictionary. (2022). *Parole.* <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/parole>
7. Cambridge dictionary. (2022). *Resocialization.* <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/resocialization>
8. Corrections Victoria (2022). Corrections, prison and parole. <https://www.corrections.vic.gov.au/>
9. Krastiņš, U., & Liholaja, V. (2015). *Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII nodaļa).* Tiesu namu aģentūra.
10. Nicolas, M. (1981). Un rappel historique de la libération conditionnelle: deux volets d’une évolution. *Criminologie*, 14(2), 73–80. <https://doi.org/10.7202/017141ar>
11. Tournier, P. V. (2004). Systems of Conditional Release (Parole) in the Member States of the Council of Europe. *Penal Field*, 1. <https://doi.org/10.4000/champpenal.378>
12. Santalova, L. (2021). *Amnestija un apzēlošana kā ārpusstiesas instrumenti tiesisko attiecību taisnīgā noregulējumā.* [Bakalaura darbs]. Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija.

Summary

In order for a convict to be released on parole, the conditions must be met. The author considers that it would not be appropriate to impose parole on persons for particularly serious crimes, as it is an intentional offense, the perpetrator has a duty to be held accountable and to serve his sentence to the full, often while in custody, and regrets what has been done. If a person has intentionally killed an innocent person and is in prison, he or she cannot be released on parole. A conditional early release may be defined as the early release of a convicted person from further serving a sentence, provided that no new crime is committed during the unserved sentence, fulfils the duties assigned and complies with public procedures. A notional early release is encouraging and linked to the conscientious treatment of a person who suffers the lawful conduct of punishments for work, training and educational activities. On the basis of these indicators, it can be concluded that a convicted person does not need to fully serve a sentence for his or her repair. However, it is very important to understand whether a person can be conditionally released. In the author’s view, electronic surveillance is a good alternative to serving a sentence, but it would be more appropriate to apply this alternative to those who have been punished with deprivation of liberty for offences that do not harm society and its safety.